

ностей. У зв'язку із цим в різних країнах Європи християнські демократи знаходять союзників у різних політичних таборах. У Німеччині Християнсько-демократичний союз блокується з лібералами, зазнаючи критики з боку "ідеологічно близьких" авторитарних консерваторів, і змушений визнавати необхідність збереження кейнсіанської соціальної моделі внаслідок значного впливу на суспільство соціал-демократичних ідей. В Італії майже протягом сорока років християнські демократи в союзі з поміркованими лівими намагалися протистояти "комуністичній загрози", а в Португалії склався традиційний політико-ідеологічний альянс між християнськими демократами і консерваторами.

1. Хэлоуэлл Джон Х. Моральные основы демократии. М., 1993. – 142 с. 2. Миграян А.М. Переосмысливая консерватизм // Вопросы философии. – 1991. – №11. – С. 114-122. 3. Смушинський В. Концепції соціальної справедливості в теорії і практичній діяльності політичних партій: Дис. канд. політ. наук. – К., 1993. – 216 с. 4. Зарубежная политология в XX столетии. – М., 2001. – 254 с. 5. Пеленський Я. Сучасний консерватизм – це лібералізм XIX ст. // Філософська і соціологічна думка. – 1990. – №11. – С. 48-62. 6. Патнам Роберт Д. Творення демократії: традиції громадянської активності в сучасній Італії. К., 1998. – 486 с. 7. Новоженова И.С. Глобализация в сфере сознания и новые религиозно-духовные поиски европейцев // Актуальные проблемы Европы. – 2000. – №4. – С. 156-191. 8. Молчанова Е.Б. Германский неоконсерватизм: философия, идеология, политика: Дис. канд. филос. наук. – МГУ. – 1995. – 149 л. 9. Френкин А.А. Феномен неоконсерватизма // Вопросы философии. – 1991. – №5. – С. 66-74. 10. Лысенко В.И. Выборы и представительные органы в новой Европе: политический опыт и тенденции 80-90-х гг. – М.: Наука, 1994. – 352 с.

Б. Буяк

ПОЛІТИЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Об'єктом даного дослідження є політична соціалізація як процес цілеспрямованого або спонтанного впливу на особистість, а предметом є процес становлення політичної свідомості та формування політичної ідентифікації різних категорій молодих людей в умовах трансформації сучасного українського суспільства.

Демократії слід навчати, її слід прищеплювати. Член громадянського суспільства – це роль, яку слід опанувати. Громадянином не народжуються – громадянином стають, громадянина плекають у собі. Плекають, виховують, навчають – з дитинства.

Це ті фундаментальні положення, на які ми спиратимемося в ході даного дослідження. Їх можна об'єднати в одне поняття: “Громадянська освіта і громадянське виховання”. Зміст тут двійчастий: мова йде і про громадянина України як громадянина держави, і про громадянина як члена громадянського суспільства.

Від покоління до покоління в розвинутих демократіях Заходу передаються громадянські цінності. В Україні ситуація інша. На жаль – і це наша трагедія, – старшому поколінню немає чого передати своїм дітям в плані демократичних і громадянських цінностей. На суспільство, на державу покладено цей складний обов'язок – прищепити цінності дітям, наступному поколінню громадян України. Від успіху цього процесу залежить доля нації.

Досліджуючи цей процес входження особи в світ суспільно-політичних відносин, що має назву “політична соціалізація”, ми зупинимось на характеристиці найбільш цікавого періоду в житті кожної людини – студентських роках. Саме в студентські роки, з опануванням фундаментальних філософських та суспільно-політичних знань, розпочинається засвоєння молодими людьми знань і розуміння держави, суспільства, свого місця в ньому. І якщо цей етап соціалізації буде втрачено в плані громадянської освіти і виховання, то може бути втрачено ціле покоління свідомих державотворців. Перевиховувати завжди важко, а іноді – і запізно.

Отже, політична соціалізація у вищій школі – тема на стику політології, педагогіки та психології. Навіть без спеціального вивчення зрозуміло, що політична соціалізація студентської молоді може відбуватись різними шляхами. Ми не ставимо перед собою завдання охопити всі з них, наша мета – вивчити процес політичної соціалізації у вищій школі.

Існує об'єктивно набір цінностей, які необхідно прищепити молодій людині для успішності процесу її політичної соціалізації, становлення її в ролі громадянина. Цей набір цінностей має бути певним чином закладений у процесі викладання навчальних дисциплін суспільно-політичного плану.

Вимальовуються певні частини, етапи дослідження:

- вивчення самого процесу політичної соціалізації в студентські роки,
- вивчення психологічних, розумових можливостей, світосприйняття і властивостей студентів (тобто способу сприйняття

ними дійсності, світу, знань, рівень їх здатності до цього сприйняття),

- аналіз складових компонентів ціннісної системи демократичного типу – тобто визначення того, які саме ціннісні орієнтації мають бути прищеплені;
- вивчення існуючих джерел їх передачі.

Питання політичної соціалізації вивчається у багатьох наукових дослідженнях, зокрема, можна відзначити у руслі вивчення цього питання Л. Борисова, К. Гаджієва [1], О. Бабкіну, Ю. Борцова.

Проблему політичної соціалізації в посткомуністичній Україні опрацьовували Є. Головаха [2], В. Пухляк [3] та ін. Проблемами молоді почали займатися досить ґрунтовно за часів незалежної України. Адже молодь була лідируючою групою суспільства, яка визначала зміст і характер сьогодишнього і завтрашнього розвитку українського суспільства.

Під соціалізацією вони розуміють процес залучення індивідів до наявних соціальних норм і цінностей. Вона розкриває зв'язки між людиною і суспільством, її можна охарактеризувати і як “процес цивілізації суспільства”, як у свій час писав індійський політолог П. Шаран.

Поняття соціалізації було введено в науковий обіг наприкінці XIX ст. американцем Ф. Гідденсом та французом Г. Тардом. Бурхливий розвиток політичної науки призвів до формулювання поняття “політичної соціалізації” на межі 50-60-х рр. XX ст. американськими політологами. Початкове визначення політичної соціалізації як “процесу, завдяки якому індивід засвоює політичну культуру суспільства, основні політичні поняття, свої права та обов'язки відносно уряду та набуває уявленнь про структуру та механізм політичної системи”. Недоліком цього визначення є те, що в ньому особистість виступає пасивним об'єктом виховання і навчання. Проте особистість не є пасивним сприймачем цілеспрямованого впливу з боку суб'єктів політичної соціалізації. Студентська молодь максималістська за своїм бажанням самореалізуватися і дуже чітко відчуває різницю між тим, що відповідає і що не відповідає дійсності. Заслуговує на увагу погляд російського політолога Є. Шестопал, яка вважає, що поняття “політична соціалізація” ширше, ніж політичне виховання або просвіта, бо охоплює не тільки цілеспрямований вплив на особистість панівної ідеології та політики, не лише стихійний вплив, а й особисту політичну активність, яка проявляється і в ідентифікації індивідом отриманої інформації за критерієм її відповідності чи невідповідності дійсності.

Отже, політична соціалізація особи пов'язана з входженням людини в політику, з засвоєнням нею пануючих в суспільстві політич-

них ідей, цінностей, норм політичної поведінки. Політична соціалізація завжди несе в собі два аспекти. Перший – політична соціалізація як засвоєння новим поколінням основоположних принципів існуючої політичної культури, закладених в традиціях країни; другий – набуття знань і досвіду, обумовленого конкретною дійсністю в результаті хоч би й пасивної участі в різних формах політичного життя. З цих аспектів справедливо випливають і два види процесів політичної соціалізації, діалектично взаємопов'язані між собою:

- процес набуття і накопичення політичних поглядів, оцінок і знань;
- відмова від того, що не відповідає дійсності [4, с. 100].

По-перше – одним з аспектів політичної соціалізації є цілеспрямований вплив, вплив з боку пануючої ідеології. Постає питання: чи існує у нас пануюча ідеологія, ідеологія соціалізації, яка б пронизувала всі сфери, починаючи з дитинства, шкільних років і остаточно формувала б громадянську позицію молодих людей на студентській лаві. В наш час ми стикаємось із проблемністю або взагалі відсутністю національної ідеї, ідеології, елементи якої мають прищеплюватись новому поколінню громадян.

Ми можемо констатувати, що національної ідеї чи державної ідеології в Україні сьогодні реально не існує. І цей факт відзначено у багатьох дослідженнях. На це, зокрема, звертають увагу і науковці вищої школи, які працюють зі студентами і гостро відчують відсутність єдиного стратегічного спрямовуючого напрямку політичного виховання і освіти. Зокрема, П. Ігнатенко та Л. Крицька пишуть: “Україні, українській освіті необхідна офіційна державна (державницька) ідеологія...” [5, с. 4].

Не менш важливою загальною проблемою політичної соціалізації української молоді, як і суспільства в цілому, є відсутність спадкоємності в передачі політичного досвіду. Старі моделі політичної поведінки, засвоєні старшим поколінням, не відповідають новим політичним реаліям, а нові формуються та засвоюються повільно [6, с. 61].

Деідеологізація, що пройшла в нашій системі освіти під гаслами боротьби з комуністичною, тоталітарною ідеологією на початку 90-х років не могла бути самоціллю. Відмова від однієї ідеології залишила вакуум бездіяльності. Відсутність будь-якої ідеології – лихо не менше, ніж тоталітарна ідеологія; бо ідеологія може бути і демократичною, спрямованою на виховання громадянина і члена громадянського суспільства, а ось бездіяльність, стихійність у цій сфері завжди залишають шанс для повернення тоталітаризму, який принесе у вигляді своєї ідеології чіткий і простий порятунок від хаосу, стихійності і порожне-

чі в ідеологічній сфері. Її відсутність створює значні труднощі процесу успішної політичної соціалізації.

Проблема друга – це політична культура, яка закладена в традиціях держави, її народу. Велика кількість досліджень, спрямованих на вивчення сучасної української політичної культури, свідчить: ми успадкували тяжкі комплекси: і національної меншовартості, і тоталітарні рецидиви, і все те, що можна назвати посттоталітарним і постколоніальним синдромом. Тобто те, що не тільки не слід успадковувати молодому поколінню в процесі політичної спеціалізації, а від чого молоде покоління слід захищати, відмежовувати усіма способами.

Ця проблема – проблема політичного і соціального досвіду минулих поколінь, що передається поколінню молодому в процесі політичної соціалізації, – виводить нас на проблему третю: проблему внутрішнього конфлікту, іноді жорсткої невідповідності між набутими поглядами, оцінками, знаннями і реальністю. І наслідки цього конфлікту можуть раз і назавжди сформувати у молодій людини уявлення про те, що те, чому вчать в університеті – неправда, в житті все по-іншому. Це означатиме крах цілеспрямованої політичної соціалізації.

Як відомо, громадянське дозрівання, заохочення людини до політики має стадіальний характер, перший етап розпочинається вже у школі, коли дитина набуває перших знань про політику через сім'ю, засоби масової інформації, найближче оточення. Саме родина, сім'я закладає основи політичної соціалізації дитини – ті перші основи, вплив яких буде вирішальним, коли дитина прийде в університет. Рівень політичної культури батьків, пануючі в сім'ї політичні погляди і орієнтири формують всі три складові політичної культури студента: основи його політичного досвіду, політичної свідомості, політичної поведінки. Це знову і знову повертає нас до тих трьох проблем, які ми визначили як головні перешкоди на шляху політичної соціалізації молодой людини як громадянина і члена громадянського суспільства:

1. Відсутність ідеології, безідейність.
2. Успадкування політичної культури старших поколінь.
3. Контраст між настановами і реальністю.

Не повертаючись ще раз до всього вищезазначеного, скажемо: у більшості випадків процес політичної соціалізації у вищому навчальному закладі має долати негативні наслідки політичної соціалізації у сім'ї, вступати з ними в конфлікт.

Отже, потенційна конфліктність визначена нами як риса процесу політичної соціалізації молоді в сучасних умовах. Цей конфлікт дуже рідко може бути розв'язаний на користь ВНЗ, бо авторитет батьків більший. Про загострення цього конфлікту чи “війну за свідомість

молодої людини до переможного кінця” і мови не може йти. Вихід полягає у тому, що політична соціалізація може відбуватись двома шляхами [7, с. 14]:

1. Відверта передача досвіду, інформації, відверте прищеплення ціннісних орієнтацій за принципом: “це – добре, це – погано”, відверте спрямування політичної поведінки: “роби так, а не інакше” і т. д.;
2. Прихована політична соціалізація – передавання неполітичних настанов, які впливають на політичні стосунки, поведінку, обрання тих чи інших цінностей політичної культури.

Перший шлях був пануючим засобом здійснення політичної соціалізації у радянській системі освіти (розгляд співпраці між освітніми закладами і батьками лежить поза межами теми нашого дослідження, хоча, звичайно, нами не відкидається).

Як основний шлях передачі інформації він не підходить для нас саме з тої причини, що він веде до загострення того конфлікту, небезпеку якого ми визначили. Це, звичайно, аж ніяк не означає, що певні елементи неприхованого впливу в процесі політичної соціалізації можуть і мають бути застосовані (тим більше що для викладачів старшого покоління такий шлях є об’єктивно легшим). Але як основний він не підходить.

Перевага має бути віддана прихованій політичній соціалізації – це не лише дозволить уникнути гострих конфліктних ситуацій у свідомості молодих людей, але й має інші переваги. Зокрема мова йде про психологічно-розумові особливості світосприйняття студентів. Та і процес виховання громадянина і члена громадянського суспільства несе в собі передачу таких рис характеру, елементів політичної культури і політичної свідомості, які легше передати, прищепити саме непрямым шляхом.

Зупинимось тепер на базових завданнях, які має вирішити процес політичної соціалізації. Мова йде про ті завдання, які політична соціалізація має вирішити у будь-якому суспільстві, так би мовити, про стратегічні цілі політичної соціалізації [8, с. 101]:

1. Прищепити новим членам суспільства основні елементи політичної культури і свідомості. Відмічаємо відразу для себе: ці елементи спочатку слід визначити – по-перше; сформулювати методологію їх передачі – по-друге.
2. Створити сприятливі умови для накопичення членами суспільства політичного досвіду, що його потребує політична діяльність і творчість усіх бажаючих. Під “сприятливими умовами”, напевне, слід розуміти і створення бази для подаль-

шої політичної соціалізації, і наявність “інфраструктури” політичної соціалізації. Тобто політична соціалізація у вищій школі має носити такий характер, щоб набуті в результаті неї знання, цінності, орієнтації, настанови, моделі поведінки могли розглядатись як база для подальшої політичної соціалізації особи. База повинна мати цілісний, несуперечливий, відносно завершений характер. Інфраструктура політичної соціалізації – це усе те, що забезпечує вдале проходження процесу політичної соціалізації.

3. Якісне перетворення відповідних елементів політичної культури. Власне, мова йде про те, що слід розпочати чи не докорінну зміну політичної культури у тій її частині, яка є наслідком 70-ти років радянського політичного досвіду. Яким би довгим і тяжким нам не здавався цей процес, не розпочавши його, ми прирікаємо себе і своїх нащадків на вічне кружляння по “пустелі перехідного періоду”.

Нарешті, слід чітко визначити напрямки здійснення політичної соціалізації у відповідності до функцій політичної соціалізації як процесу, компоненти політичної соціалізації [8, с. 107]:

1. Інформаційний – передача перших, елементарних знань про владу, політику, політичний устрій держави, форми і способи участі в політичному житті; передача знань про суспільне життя і місце, яке молода людина займає в ньому зараз і займе, коли подорослішає.
2. Ціннісно орієнтований компонент – формування елементарного апарату політичного мислення, первинного образу системи ціннісних орієнтацій.
3. Установчо-нормативний компонент – вироблення в особи певних настанов на сприйняття і споживання політичної інформації, ставлення до політичних подій і явищ, дій інших осіб у сфері політики, і – головне – вибір свого стилю і скерованості поведінки у політичних відносинах.

Нарешті, в теорії політичної соціалізації залишається ще одне питання, з яким нам слід визначитись. Це – питання типу політичної соціалізації, засноване на тому, що таких типів існує декілька (гегемоністський, гармонійний, конфліктний і т.д.).

Для нас є дуже важливим визначити: з яким типом політичної соціалізації ми маємо справу в реальності, в умовах сучасної освіти у студентській молоді, і визначити, який тип політичної соціалізації найкраще підходить для досягнення мети і виховання громадянина і члена громадянського суспільства.

Продовжуючи розгляд політичної соціалізації, конкретизуємо його, звернувши увагу на проблеми взаємозв'язку політичної соціалізації і освіти, виховання, тобто розглянемо проблему політичної соціалізації у ВНЗ. Останнім часом з'явилась значна кількість публікацій, присвячених проблемам громадянської освіти і виховання, побудові громадянського суспільства, аналізу цінностей, притаманних демократичній (громадянській) політичній культурі. Авторами їх є: класики політологічної науки: Г. Олмонд, С. Верба і М. Вебер, а також більш сучасні дослідники: К. Гаджієв, Дж. Пілон, І. Шапіто.

Як освіта забезпечує єдність процесів навчання і виховання, так і політична освіта є поєднанням процесів політичного навчання і виховання, будучи в свою чергу одним з головних елементів в процесі політичної соціалізації.

Освіта взагалі може розглядатись подвійно:

1. Як процес соціокультурної комунікації;
2. Як соціокультурний інститут, що забезпечує процес соціокультурної комунікації. Система освіти мусить розглядатись як найважливіший соціокультурний регулятив розвитку суспільства. Політико-культурні норми, цінності, зразки, стереотипи транслиуються між поколіннями, соціальними групами за посередництвом освіти. Освіта є інститутом оновлення політичної культури, поєднуючи в собі і успадкування, і оновлення політичної культури. Вища освіта виступає як один з головних, базових етапів освіти, освіта в студентські роки – це перший етап дорослого самостійного життя і тому відіграє дуже важливу роль: перевчити завжди важче, ніж навчити.

Легко побачити, що освіта і соціалізація мають дуже багато спільного. Це і не дивно: освіта є одним із провідних засобів соціалізації, головна риса якого – цілеспрямованість. Можна сказати, що майже весь обсяг цілеспрямованого компоненту політичної соціалізації міститься в процесі освіти, а стосовно студентської молоді – з упевненістю можемо відзначити: сьогодні весь обсяг цілеспрямованої політичної соціалізації – у вищій школі.

Цілеспрямованість процесу освіти вимагає від тих, хто його планує і розробляє, дотримуватись трьох правил, пов'язаних з особливостями політичної освіти, політичної соціалізації:

1. Неоновлення політичної культури в процесі політичної соціалізації у вищій школі призведе до стагнації суспільного розвитку. (Очевидно, що політична культура – нестатичний елемент політичної системи, а в сучасних умовах він тим більше не може бути таким.)

2. Модернізація освіти, політичної освіти без урахування культурного контексту нації призведе до дестабілізації в суспільстві, конфлікту і конфронтації по лінії “старше покоління – молодше покоління”; до знищення культурного ядра народу.

Звичайно, конфлікт “батьки – діти” існував завжди, але його небачне поглиблення шкідливе для суспільства. Зрозуміло, що модернізація – неодмінний супутник прогресу, але історія знає багато прикладів того, як модернізаційні манівці, модерністська утопія, заводили націю у глухий кут. Україні це знайомо – в нас ще живе гірке розчарування, пов’язане з тим, що добробут і процвітання не увірвались у кожен дім з проголошенням незалежності, а проголошення переходу до ринку і радикальних економічних реформ через шокотерапію обернулись не стрімким економічним злетом, а катастрофою. Менше за все ми хочемо того, щоб з нашої роботи хтось зробив висновок: мета виправдовує засоби, і тому виховання молодого покоління в дусі нових ідеалів і цінностей (у порівнянні з цінностями і ідеалами попередніх років) слід проводити радикальним шляхом, геть відкидаючи все, що було накопичене в політичному досвіді народу [9, с. 242-346].

Навпаки, політично соціалізувати – це, на нашу думку, не створити новий тип політичної людини, а дати можливість творчо розвиватись, самозмінюватись. Політична соціалізація в контексті вищої освіти аж ніяк не передбачає створення готового типу людини, з визначеним набором рис політичної культури, вона, на нашу думку, передбачає створення усіх необхідних базисних умов для включення механізмів активної політичної соціалізації, політичної самоосвіти і самовиховання, коли особа сама творить себе у світі політичного, а не є пасивним об’єктом чужого впливу. Гадаємо, навіть не треба пояснювати, що виховання осіб, здатних лише до пасивного засвоєння прищеплених моделей мислення, відчуття і поведінки несе в собі загибель для демократії і громадянського суспільства.

Для західних демократій однаково цінними є і консерватизм, і лібералізм, і соціал-демократія. Всі ці ідеології сприяють повноцінному розвитку демократичного суспільства і окремо, і – головне – будучи разом представлені в політичній палітрі суспільства. Тож політична соціалізація в її цілеспрямованому аспекті і не повинна сприяти вихованню консерватора, ліберала чи соціал-демократа. Завдання полягає в тому, щоб представник нового покоління органічно засвоїв “обов’язковий” набір базових цінностей – розуміння своїх прав і свобод, повагу до прав і свобод інших, розуміння своїх обов’язків перед державою і суспільством та чекання виконання суспільством і державою своїх обов’язків перед ним у відповідь. А вибір ідеологічних упо-

добань – вільний вибір особи, її симпатії до соціал-демократії, консерватизму чи лібералізму – її особиста справа. І взагалі, вона може підтримувати будь-яку ідеологічну течію на свій розсуд, якщо, звичайно, обрана нею ідеологія не передбачає порушення прав і свобод людини, дискримінацію, розпалення ворожнечі в суспільстві.

Зрозуміло, що у вищій школі мова ще не може йти про тотальну політичну соціалізацію особи, політичну самоосвіту і самовиховання, але їх передумови мають бути завершені саме в цей період.

Отож, ми визначились із розумінням терміну “політична соціалізація”, при цьому звернули увагу на існуючі проблеми політичної соціалізації, з якими ми можемо стикнутись в сучасних умовах. Бачимо, що ці проблеми – доволі суттєві, і їх ігнорування може звести нанівець намагання вдало розпочати процес політичної освіти у вищій школі. Це проблеми безідейності, негативного політичного досвіду старших поколінь та, як їх наслідок, проблема внутрішнього конфлікту у молодій людині. Як варіант виходу з ситуації, що склалася, пропонується шлях, що повинен допомогти уникненню цих проблем: по-перше – розробка єдиної стратегічної узгодженої програми, ідеології; по-друге – надання переваги непрямим, прихованим методам впливу і політичній соціалізації.

У даному дослідженні було сформовано базові завдання, які політична соціалізація має досягти як процес сам по собі, без урахування свого конкретного політико-культурного наповнення, універсальні цілі політичної соціалізації, а також була зроблена спроба сформулювати функціональні напрями політичної соціалізації: інформативний, ціннісно-орієнтований і установчо-нормативний, які мають бути присутні у політичній освіті. Поряд з цим був визначений у дослідженні зв'язок між освітою і політичною соціалізацією, з'ясувавши, що політична освіта як єдність процесів політичного навчання і виховання є не чим іншим, як цілеспрямованим компонентом політичної соціалізації, головним на даному етапі політичної соціалізації. Інші два компоненти: стихійний вплив, що у нашій ситуації несе більше небезпеки, ніж можливої користі; а також особиста політична активність, яка вже присутня у студентському віці, проте її практичні основи лише закладаються.

1. Гаджиев К.С. Американская нация: национальное самосознание и культура. – М.: Наука, 1990. – 240 с. 2. Головаха Є. Політична залученість населення: поінформованість, активність, компетентність // Політологічні читання. – 1992. – № 2. – С. 18-27. 3. Головаха Є., Пухляк В. Політична соціалізація в посткомуністичній Україні // По-

літична думка. – 1994. – № 2. – С. 26-30. 4. Борисов Л.П. Политология. – М., 1996. – С. 100-101. 5. Ігнатенко П., Крицька Л. Конституція України і громадянське виховання учнів // Початкова школа. – 1997. – № 1. – С. 4. 6. Остапенко М. Політична соціалізація студентської молоді // Нова політика. – 1999. – № 6. – С. 60-65. 7. Щербинин А.И. “С картинки в твоєм букваре...” // Поліс. – 1994. – № 5. 8. Политология. Посібник для студентів / За ред. О.В. Бабкіної. – К., 1998. – С. 106. 9. Борцов Ю., Коротец И., Шпак В. Политология в вопросах и ответах. – Ростов-на-Дону, 1998. – С. 342-346.

В. Песдинок

**ЛІБЕРАЛІЗМ:
ПРИЧИНИ ПОРАЗКИ В МИНУЛОМУ
І ПЕРСПЕКТИВИ В МАЙБУТНЬОМУ**

Свобода в усьому: в релігії, філософії,
промисловості, політиці.

Бенджамін Констан

Україна протягом 15 років являє собою арену для політичних, соціально-економічних та інших експериментів, старт яким було дано керівниками СРСР під гаслами Перебудови.

Після розпаду Радянського Союзу магічна віра в те, що вже відсутні будь-які перепони (а саме – КПУ) на шляху до ідеалів західного стилю життя (ринкової економіки, демократії, громадянського суспільства тощо) зіграла з українською владою, а в першу чергу – з українським соціумом, злий жарт. Усі політичні та економічні реформи під егідою ЄБРР, МВФ та інших західних провайдерів лібералізації на теренах поставторитарної України призводили до спаду економічного зростання, поляризації суспільства на дуже багатих та дуже бідних, формування нової псевдодемократичної влади. І як наслідок – масове розчарування і зневіра населення у владі та її реформах, прихід наприкінці 2004 р. до влади колишньої опозиції, яка знову взяла за основу власної програми дій ліберальну ідею. Орієнтація нової влади в Україні після президентських виборів 2004 р. на лібералізм обумовлює актуальність роботи, метою якої є дослідження суті та змісту ліберальної ідеї, причин її провалу у минулому та перспективи даної ідеології в Україні.

Існування великої родини лібералізму вимагає при його аналізі використовувати для забезпечення об'єктивності так званий “класичний